

مرکز تحقیقات پیوسته علوم اسلامی

گزارشی از نشست

نظریه عمومی شروط و التزامات در حقوق اسلامی

اشاره

«نظریه عمومی شروط و التزامات در حقوق اسلامی» به قلم حجت‌الاسلام سیدمصطفی محقق داماد، در نشست در بیست و چهارمین نمایشگاه کتاب تهران بررسی شد. نویسنده در کتاب به تنقیح نظریه عمومی شروط و التزامات در حقوق اسلامی می‌پردازد. او پس از بیان مفاهیم و مبانی به سراغ بحث از شروط می‌رود. بیان معانی لغوی و اصطلاحی شرط و مقایسه آن با نهادهای مشابه حقوقی، طرح تعهدات یک‌طرفه و تعیین جایگاه نظریه التزام در قانون مدنی مصر، از مباحث این بخش است.

مقدور بودن، سانع بودن، وجود غرض عقلایی، مخالف نبودن با کتاب و سنت، خلاف مقتضای عقد نبودن و منجز بودن از جمله شرایط صحت شروط در عقد است که محتوای فصل سوم را تشکیل می‌دهد. فصل چهارم کتاب عهده‌دار تقسیمات مختلف شروط از جمله تقسیم آن به اعتبار ارتباط شرط با عقد، شرط ضمن عقد، تقسیم به صریح و ضمنی، و شرط بعد از عقد می‌باشد. شروط خاص و دارای اهمیت ویژه، بیع شرط، شرط جبران خسارت یا ضمان قراردادی، شرط جزایی یا وجه التزام، شرط ضمان مستأجر نسبت به عموم خسارات وارد بر عین، شرط تعدیل قرارداد و شرط جدایی منفعت از عین، مطالب، فصول بعدی را تشکیل می‌دهد. دو فصل پایانی کتاب به وضعیت حقوقی تصرفات «من علیه الخيار» و نیز شرط به نفع شخص ثالث می‌پردازد.

این کتاب به عنوان نخستین اثر در این حوزه، به گونه‌ای کاملاً هماهنگ به بیان مباحث فقهی و حقوقی پرداخته است.

همان‌ان این نشست، حجت‌الاسلام مصطفی محقق داماد، دکتر جلیل قنواتی، دکتر حسین صفایی و دکتر ابهری بودند.

دکتر جلیل قنواتی:

مطالبی را به‌عنوان سؤال و پرسش مطرح می‌کنم و تصور می‌کنم اولین نتیجه‌ای که به‌دست می‌آورم، بهره‌های علمی است که از این جلسه می‌گیرم. بنده توفیق داشتم یک دوره کتاب نظریه عمومی شروط و التزامات در حقوق اسلامی را با دانش‌جویان دکتری تدریس و بحث داشته باشم. مستحضر هستم که ما تا به حال، چه در آثار عربی با پیشینه فقه امامیه و چه در آثار فارسی، بحث شروط را تحت عنوان نظریه نداشتیم.

عنوان «نظریه عمومی» برگرفته از مفاهیم غربی است. ما در فارسی و عربی این اصطلاح را نداشتیم. غربی‌ها در طبقه‌بندی علوم، در نظام روش‌شناسی، این اصطلاح را آفریدند. دکتر محقق داماد نیز با بهره‌گیری از این اصطلاح، شروط و التزامات را که در پیشینه نگارشی فقه ما بی سابقه نیست، از این منظر مشاهده کردند که بسیار قابل تقدیر است.

